

[TRACTATUS ASCETICUS.]

MONITUM IN OPUSCULUM SUBSEQUENS.

Beato Anselmo Cantuariensi archiepiscopo Tractatum asceticum attribui potius connectura quam certa fide; nimirum in codicem ms. coenobii S. Ebrulfi, varia ejusdem S. Doctoris opuscula complectentem, cum incidissem, insertus his ipsis Tractatus ille asceticus occurrit. Quod vero opusculum istud Anselmi esse dubius ego asseram, cogit Eadmerus in ejus Vita, cogit item Beccensis chronologus, qui accurate ac minutatim Anselmi scripta recensentes, Tractatus hujus ascetici meminere haudquaquam. Deinde Anselmi stylum non spirat, nec genium. Sit vero Anselmi, necne, parum refert, quandoquidem eruditione ac pietate sit conditus, atque ad asceticae vitae institutionem aptissimus. Nec tamen dissimulandum esse puto, Tractatum illum maxima parte e Collationibus Patrum apud Cassianum fuisse ab ipsomet Anselmo, seu alio quolibet scriptore mutuatum, collectumve, quanquam non inficior in Anselmo me nonnulla legisse quae in hoc Tractu reperiuntur, praecipue cap. 2 molarum similitudinem eidem Patri familiarissimam.

SANCTI ANSELMI TRACTATUS ASCETICUS.

CAPUT PRIMUM. *De monachi destinatione vel fine.*

Omnes artes ac disciplinae *scopon* quemdam, id est destinationem, et *telos*, id est finem proprium, habent. Ad quem respiciens uniuscujusque artis industrius appetitor, cunctos labores et pericula atque dispendia aequanimiter libenterque sustentat. Nam et agricola nunc torridos solis radios, nunc pruinas et glaciem non declinans, indomitas agri glebas frequenti subigit vomere, dum scopon servat, ut eam cunctis sentibus expurgatam exercendo comminuat; finem, id est perceptionem copiosarum frugum inde adepturum se esse confidens. Referta etiam horrea frugibus libenter exhaurit, sulcisque commendat, praesentem diminutionem futurarum messium contemplatione non sentiens. Negotiatores non incertos pelagi casus, non ulla discrimina perhorrescunt; milites peregrinationum exsilia ac bellorum pericula non sentiunt, dum illi ad finem quaestus, et isti ad propositum sibi honorem, spe praepeti provocantur. Ita ergo et nostri propositi finis quidem, secundum Apostolum, *vita aeterna est*, ita eodem pronuntiante: *Habentes quidem fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam (Rom. VI, 22)*. Scopos vero est puritas cordis, quam *sanctificationem* non immerito nuncupavit, sine qua praedictus finis non poterit apprehendi. Ac si dixisset aliis verbis: Habentes quidem scopon vestrum in puritate cordis, finem vero, id est telos, vitam aeternam. Quidquid ergo nos ad hunc scopon, id est puritatem cordis, potest dirigere, tota virtute sectandum est.

Pro hac enim universa agimus atque toleramus; pro hac parentes, patria, dignitates, divitiae, et voluptas universa contemnitur, ut scilicet puritas cordis perpetua retentetur. Hac igitur nobis destinatione proposita, semper actus nostri et cogitationes ad eam obtinendam, velut ad certam lineam, rectissime dirigantur. Quae si prae oculis nostris jugiter statuta non fuerit, non solum cunctos labores nostros varios pariter atque instabiles reddens, incassum eos ac sine fructu compellet effundi, sed etiam cogitationes omnes diversas sibi contrarias suscitabit. Necesse est enim mentem, quo recurrat cuive principaliter inhaereat non habentem, per singulas horas atque momenta pro incursuum varietate mutari, atque ex his quae extrinsecus accidunt, in illum statum continuo transformari qui sibi primus occurrerit. Hinc namque est quod nonnullos, mundi hujus maximas facultates contemnentes, post haec videmus pro graphio vel acu commoveri, pristinum scilicet affectum in rebus minimis retinentes. Qui si contemtionem mundi corde fixam tenerent, nunquam utique pro parvis rebus admitterent quod, ne pro magnis incurrerent opibus, easdem penitus abjicere maluerunt.

Hic ergo nobis principalis debet esse conatus, ut divinis rebus ac Deo mens semper inhaereat, fornicationem judicans vel momentaneum a Christi contemplatione discessum. Totum namque in animae consistit recessu; unde expulso diabolo, ac nequaquam in ea jam regnantibus vitiis, consequenter regnum Dei fundatur in nobis, dicente evangelista: *Regnum Dei intra vos est (Luc. XVII, 22)*. Intra nos vero nihil aliud potest esse quam scientia aut ignoratio veritatis, et vel vitiorum amicitia vel virtutum, per quam aut diabolo aut Christo praeparamus

regnum in corde. Cujus etiam regni qualitatem describit Apostolus, ita dicens: *Non est enim regnum Dei esca et potus; sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto* (**Rom. XIV, 17**). De aliquo namque dicitur: *Mundus iste gaudebit* (**Joan. XVI, 20**); et: *Vae vobis qui ridetis, quia plorabitis* (**ibid.**). Itaque si regnum Dei intra nos est, et ipsum regnum Dei justitia, et pax, et gaudium est, ergo qui in istis commoratur, sine dubio in regno Dei est. Et e contra qui in injustitia, discordia et tristitia mortem operante versantur, in regno diaboli, et in inferno ac morte sunt constituti; in quo qui fuerit, nec laudare Deum potest secundum Prophetæ sententiam dicentis: *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum* (**Psal. CXIII, 17**), ne dubio peccati. *Sed nos*, inquit, *qui vivimus*, non vitiis scilicet, nec mundo huic, sed Deo, *benedicimus Dominum ex hoc nunc et usque in saeculum. Non enim est in morte qui memor sit Dei. In inferno autem quis confitebitur Domino?* (**ibid., 66**) id est nemo. Nullus enim, tametsi millies semetipsum vel Christianum esse profiteatur vel monachum, cum peccat, confitetur Deo; nec servum se veraciter illius profitetur, cujus praecepta contumaci temeritate contemnit. Regnum sane coelorum tripliciter accipiendum est: aut quod regnaturi sint coeli, id est sancti, in aliis subditis, secundum illud: *Esto tu super quinque civitates, et tu super decem* (**Luc. XIX, 19**); illudque quod dicitur ad discipulos: *Sedebilis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel* (**Matth. XIX, 28**); aut quod ipsi coeli incipiant a Christo regnari, cum scilicet omnibus ei subjectis, coeperit esse omnia in omnibus Deus: vel certe quod sancti in coelis sint cum Domino regnaturi. Quamobrem in hoc corpore constitutus jam noverit unusquisque illi se regioni vel ministerio deputandum, cujus

in hac vita participem semetipsum cultoremque praebuerit, illiusque se etiam in illo perenni saeculo consortem futurum esse non ambigat, cui nunc ministrum se sociumque maluerit exhibere, secundum sententiam Domini dicentis: *Si quis mihi ministrat, me sequatur; et ubi sum ego, illic et minister meus erit* (Joan. XII, 26).

CAPUT II. *De cogitatione.*

Mentem quidem non interpellari cogitationibus impossibile est, suscipere vero eas sive respuere, omni student per gratiam Dei possibile est. Quod exercitium cordis non incongrue molarum similitudini comparatur, quas meatus aquarum praeceps impetu rotante provolvit. Quae nullatenus quidem cessare possunt ab opere suo, aquarum impulsibus circumactae. In ejus vero qui praeest situm est potestate utrumnam triticum malit an hordeum, loliumve comminui. Illud quippe est commolendum quod ingestum ab illo fuerit cui operis illius cura commissa est. Ita igitur etiam mens per vitae praesentis incursus undique ingruentibus tentationum torrentibus circumacta, vacua quidem cogitationum aestibus esse non poterit; quales vero vel admittere vel parare sibi debeat, studii sui providebit industria. Si enim ad sanctarum Scripturarum meditationem jugiter recurramus, ac memoriam nostram ad recordationem spiritualium rerum, et desiderium perfectionis, spemque futurae beatitudinis erigamus, necesse est ut ortae cogitationes exinde spirituales in his quae meditati sumus mentem faciant immorari. Sin vero desidia seu negligentia superati, vitiis et otiosis confabulationibus

occupemur, seu curis mundanis et superfluis sollicitudinibus implicemur, consequenter exinde velut quaedam zizaniorum species generata operationem quoque nostro cordi noxiam ministrabit, et secundum sententiam Domini Salvatoris, *ubi fuerit thesaurus operum et intentionis nostrae, ibi et cor nostrum* necessario permanebit (**Matth. VI, 21**).

Illud sane prae omnibus nosse debemus tria cogitationum nostrarum esse principia, id est ex Deo, ex diabolo, et ex nobis. Ex Deo quidem sunt, cum Spiritus sancti illustratio nos visitare dignatur, erigens nos ad sublimiorem profectum, et in quibus vel minus acquisivimus vel desidiose agentes superati sumus saluberrima compunctione castigat; vel cum reserat nobis coelestia sacramenta, et propositum nostrum ad meliores actus voluntatemque convertit; ut ibi, cum rex Assuerus, castigatus a Domino, libros annales instigatur inquirere, quibus Mardochei beneficia recordatur, summi eum gradu honoris exaltat, ac protinus crudelissimam super nece Judaeae gentis sententiam revocat. Ex diabolo vero cogitationum nascitur series, cum subvertere nos tam vitiorum obluctatione quam etiam occultis conatur insidiis, subtilissima calliditate mala pro bonis fraudulenter ostentans, et transfigurans se in angelum lucis. Vel cum evangelista refert: *Et coena facta, cum diabolus jam misisset in corde Simonis Iscariothis ut traderet Dominum* (**Joan. XIII, 2**); et iterum: *Post buccellam, inquit, tunc introivit in illum Satanas* (**ibid.**). Petrus quoque ad Ananiam. *Quare, ait, Satanas tentavit cor tuum mentiri te Spiritui sancto?* (**Act. V, 3**.) Et Salomon: *Si Spiritus potestatem habens ascenderit super te, locum tuum ne dimittas* (**Eccle. X, 4**). Ex nobis autem oriuntur, cum eorum quae gerimus vel gessimus, vel

audivimus, naturaliter recordamur; de quibus beatus David: *Cogitavi, inquit, dies antiquos, et annos aeternos in mente habui. Et meditatus sum nocte corde meo, et exercitabar et ventilabam spiritum meum (Psal. LXXVI, 6);* et iterum: *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt (Psal. XXIII, 11).* Et: *Cogitationes justorum judicia (Prov. XII, 15).* Hanc ergo tripertitam rationem oportet nos jugiter observare; et universas cogitationes quae emergunt in corde nostro sagaci discretione discutere, origines earum vel causas auctoresque primitus indagantes, ut quales nos eis praebeere debeamus, ex illorum merito qui eas suggerunt, considerare possimus, ne qua forte intellectualis ibidem bestia, vel leo, vel draco pertransiens, perniciose vestigia latenter impresserit, quibus accessus etiam caeteris in abdita pectoris nostri per cogitationum negligentiam praebeatur. Et ita per singulas horas atque momenta terram cordis nostri evangelico aratro, hoc est jugi Dominicae crucis recordatione sulcantes, vel noxiarum ex nobis ferarum cubilia, vel virulentorum serpentium exterminare latibula poterimus. Hujus ergo perfectae mentis figura per illum evangelicum centurionem pulcherrime designatur. Cujus virtus atque constantia, qua non quibuscumque ingruentibus cogitationibus abducebatur, sed pro suo judicio vel admittebat bonas, vel contrarias absque ulla difficultate pellebat, hac tropica significatione descripta est: *Nam et ego homo sum sub potestate habens sub me milites, et dico huic: Vade, et vadit; et alio: Veni, et venit; et servo meo: Fac hoc, et facit (Matth. VIII, 9; Luc. VII, 8).* Si igitur nos quoque viriliter adversus perturbationes et vitia dimicantes, potuerimus ea ditioni nostrae discretionique subicere, vel instabilem cogitationum nostrarum cohortem rationis imperio subjugare, ad

spiritualis hujus centurionis ordinem provehemur, quem in Exodo quoque per Moysen legimus designatum: *Constitue tibi chiliarchas, et centuriones, et quinquagenarios, et decanos (Exod. XVIII, 21)*. Et ita nos quoque hujus dignitatis apice sublimati, habebimus hanc imperandi potestatem, ut malis quidem suggestionibus praecipiamus: Abite, et abibunt; bonis vero: Venite, et venient. Servo quoque nostro, id est corpori, ea quae castitatis vel continentiae sunt, similiter injungemus, et sine ulla contradictione deserviet, non jam suscitans nobis adversos concupiscentiae stimulos, sed omnem exhibens spiritui famulatum.

Hujus centurionis qualia arma sint, vel ad quae praeliorum exercitia praeparentur, audi Apostolum praedicantem: *Arma, inquit, potentiae nostrae non sunt carnalia, sed potentia Deo (II Cor. X, 4)*. Quibus nos quoque si volumus bella Domini praeliari, et inter centuriones evangelicos militare, accincti jugiter debemus incedere: *Sumite, inquit, scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignita extinguere (Ephes. VI, 16)*. Ergo fides est quae excipiens ardentissima libidinum tela, metu futuri judicii et coelestis regni credulitate mortificat. *Et lorica, inquit, charitatis (ibid., 14)*. Ipsa nempe est quae vitalia pectoris nostri circumdans atque communiens, ad interiorum hominem nostrum jacula diaboli penetrare non permittit. Omnia enim suffert, omnia patitur, omnia sustinet. *Et galeam spem salutis (ibid., 17)*. Galea capitis est munimen. Quia ergo caput nostrum Christus est, debemus istud semper spe bonorum futurorum velut inexpugnabili galea in cunctis tentationibus ac persecutionibus communire, et principaliter fidem ejus illaesam atque integram custodire. Aliis enim

membris truncatum quempiam, licet debilem, possibile tamen est utcunque superesse; sine capite vero nemini vel brevis vitae spatium praerogatur. *Et gladium Spiritus, quod est verbum Dei (ibid.). Penetrabilius namque est omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis (Hebr. IV, 12);* dividens scilicet et abscindens quidquid in nobis carnale terrenumque repererit. Quibus armis quisque fuerit communitus, ab hostium semper telis ac populatione defensus, non ut captivus ac subditus ad hostilem cogitationum terram, depraedantium constrictus vinculis abducetur, nec audiet per prophetam: *Quare inveteratus es in terra aliena? (Baruch III, 11.)* Sed tanquam triumphator in illa qua voluerit cogitationum regione consistet. Vis autem ipsum robur ac fortitudinem centurionis hujus, quibus haec arma quae praediximus non carnalia sed potentia Deo gestet, agnoscere? Audi ipsum Regem viros fortes ad spiritualem militiam congregantem, quo eos delectos signet ac probet: *Infirmus, inquit, dicat: Quia fortior sum ego (Joel. III, 10);* et qui patiens est, sit pugnator. Videtis ergo bella Domini praeliari non posse nisi patientes infirmosque; illa procul dubio infirmitate qua fundatus ille noster evangelicus centurio cum fiducia loquebatur: *Cum enim infirmor, tunc fortior sum (II Cor. XII, 10).* Et iterum: *Virtus in infirmitate perficitur (ibid., 9).* De qua infirmitate unus prophetarum: *Et erit, inquit, qui infirmatur inter eos, sicut domus David.* Patiens etiam haec bella praeliabitur, nempe illa patientia de qua dicitur: *Patientia vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes recipiatis remunerationem (Hebr. X, 36).*

De maligna cogitatione illud nosse debemus quia illico ut per confessionem patefacta fuerit, marcescit; et antequam discretionis iudicium proferatur, serpens teterrimus velut tenebroso ac subterraneo specu virtute confessionis protractus ad lucem, et traductus quodammodo ac dehonestatus, abscedit. Tandiu namque suggestiones ejus noxiae dominantur in nobis quandiu celantur in corde. Quem sensum in Ecclesiaste quoque legimus figuratum: *Si momorderit, inquit, serpens non in sibilo, non est abundantia incantatori*, taciti serpentis morsum perniciosum esse designans. Id est, si per confessionem suggestio seu cogitatio diabolica incantatori cuiquam, spirituali scilicet viro qui carminibus Scripturarum mederi protinus vulnere, et extrahere de corde consuevit noxia venena serpentis, patefacta non fuerit, succurrere periclitanti periturove non poterit. Nam bonarum rerum non tantum suggestor, sed etiam fautor atque impulsor est Deus, ita ut nonnunquam nos etiam invitos et ignorantes attrahat ad salutem. Constat ergo neminem posse a diabolo decipi, nisi eum qui praebere ei maluerit suae voluntatis assensum.

CAPUT III. *De concupiscentia carnis ac spiritus.*

Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Haec autem invicem adversantur sibi, ut non quaecunque vultis, illa faciatis (Gal. V, 16). Tres res hoc loco ab Apostolo nominari videntur: concupiscentia carnis adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Quorum

adversus se invicem pugna hanc videtur habere causam atque rationem, ut ea quae volumus, inquit, facere nequeamus. Quarta igitur superest causa, ut illud scilicet quod nolumus, faciamus. Nunc ergo de singulis videamus. Carnem hoc loco non hominem, id est hominis substantiam, sed ejus desideria pessima debemus accipere, sicut ne spiritum quidem aliquam rem substantialem, sed animae desideria bona et spiritualia designari. Quae cum utraque, id est desideria carnis et spiritus, in uno eodemque sint homine, intestinum quotidie intra nos geritur bellum, dum concupiscentia carnis, quae praecipitanter fertur ad vitia, his quae ad praesentem requiem pertinent deliciis gaudet, luxuriis delectatur; quibus e contra concupiscentia spiritus adversata ita desiderat tota spiritualibus studiis inhaerere, ut etiam necessarios carnis usus optet excludere. Illa satiari somno, repleti cibo universisque exuberare copiis concupiscit; hic vigiliis et jejuniis saginatur, ac paupertate gloriatur. Lavacris illa nitescere, et quotidianis adulantium cuneis appetit constipari; hic squalore sordium congaudet, cunctorumque mortalium praesentiam perhorrescit. Honoribus illa et laudibus hominum confovetur; hic irrogatis sibi injuriis ac persecutionibus gloriatur.

Inter has igitur utrasque concupiscentias animae voluntas in meditullio quodam vituperabiliore consistens, nec vitiorum flagitiis oblectatur, nec virtutum doloribus acquiescit; sic quaerens a passionibus temperari carnalibus, ut nequaquam velit dolores necessarios sustinere, sine quibus desideria spiritus nequeunt possideri, Absque castigatione carnis castimoniam corporis, sine vigiliarum labore cordis desiderans acquirere puritatem, absque ullius exasperatione

convicii patientiae gratiam possidere, humilitatem Christi sine honoris mundani exercere jactura, religionis simplicitatem cum saeculari ambitione sectari, Christo cum hominum laude ac favore servire, distractionem veritatis sine cuiuspiam vel tenui offensione proferre; postremo sic vult consequi futura bona, ut praesentia non amittat. Quae voluntas nunquam nos ad perfectionem veram faceret pervenire, sed in tepore quodam teterrimo collocaret, talesque faceret quales sunt illi qui in Apocalypsi increpatione Domini castigantur: *Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus; utinam frigidus esses, aut calidus! sed quia tepidus es, incipiam te emovere ex ore meo* (**Apoc. III, 15,**); nisi hunc tepidissimum statum altrinsecus haec insurgentia bella dirumperent. Nam cum famulantes huic voluntati nostrae ad hanc remissionem voluerimus nosmetipsos paulatim relaxare, confestim aculei carnis insurgunt, suisque nos vitiis et passionibus sauciantes, nequaquam in illa qua delectamur puritatis qualitate stare permittunt, atque ad illam quam horremus frigidam voluptatum plenamque sentibus pertrahunt viam.

Rursus si spiritus fervore succensi opera carnis volentes extinguere sine ullo respectu fragilitatis humanae, totos nosmetipsos tentaverimus ad immoderata virtutum studia cordis elatione conferre: interpellans imbecillitas carnis, ab illa reprehensibili nimietate spiritus revocat ac retardat. Et ita fit ut utraque concupiscentia, tali colluctatione alterna sibimet repugnante, animae voluntas, quae nec totam se carnalibus desideriis dedere, nec virtutum vult laboribus desudare, quodam justo moderamine temperetur, dum haec inter utraque contentio illam perniciosiorem excludens animae voluntatem, ut quamdam aequitatis libram in statera nostri corporis

collocat, quae spiritus carnisque confinia justo discernit examine, nec a dextris mentem spiritus ardore succensam, nec a laeva carnem vitiorum aculeis praeponderare permittens. Dumque haec pugna quotidianis diebus utiliter exagitur in nobis, ad illud quartum quod nolumus salubriter venire compellimur, ut puritatem cordis non otio nec securitate, sed jugi sudore et contritione spiritus acquiramus, castitatemque carnis districtis jejuniis, fame, siti ac vigilantia retentemus. Essemus itaque penitus sine remedio tepidi, utpote non habentes indicem negligentiae nostrae vel in corpore nostro, vel in conscientiis propriis indesinentem; nec studeremus ad perfectionis unquam pervenire fervorem, sed ne frugalitatis quidem distractionem teneremus, nisi saltem nos titillatio carnis fluxusque increscens humiliaret atque retunderet et adversus spiritualium quoque vitiorum purgationem sollicitos redderet et intentos. Qui status, id est tepidus, a carnali qualitate descendens efficitur animalis, qui est deterior gradus. Ipse est enim qui de frigido ad tepidum transiens, detestabilior voce Domini signatur.

Tres namque sunt animarum status: primus carnalis; secundus, animalis; tertius, spiritualis. Quos in Apostolo ita legimus designari. Nam de carnali ita dicitur: *Lac vobis potum dedi, non escam. Necdum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. Adhuc enim carnales estis (I Cor. III, 2);* et iterum: *Ubi enim est inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis? (ibid.)* De animali quoque taliter commemoratur: *Animalis autem homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi (I Cor. II, 14).* De spirituali vero: *Spiritualis autem examinat omnia, ipse autem a nemine dijudicatur (ibid.);* et iterum: *Vos qui spirituales*

estis, instruite eos qui ejusmodi sunt, in spiritu lenitatis (Gal. VI, 2). Itaque festinandum est nobis ut, cum renuntiantes desierimus esse carnales, id est a saecularium coeperimus conversatione sejungi, et ab illa manifesta carnis pollutione cessare, spiritualem statum protinus apprehendere nitamur, nequaquam existimantes quam supra diximus exterioris hominis conversionem ad perfectionem nobis sufficere, si erga emundationem caeterarum passionum lentiores reddamur. Ne forte inventi in illo tepido statu qui teterrimus judicatur, evomendos nos ex ore Domini secundum ejus sententiam noverimus, ita dicentis: *Utinam calidus esses aut frigidus, sed quia tepidus es, incipiam te emovere ex ore meo (Apoc. III, 15).* Nec immerito eos Dominus, quos jam in visceribus receperat charitatis, noxie tepefactos cum quadam convulsione pectoris sui emovendos esse pronuntiat, qui, cum salutarem quodammodo eidem potuissent praebere substantiam, avelli ab illius visceribus maluerunt: tanto deteriores effecti illis qui nunquam ori Dominico illati sunt cibis, quanto id quod, nausea compellente, projicimus, odibilis detestamur. Quidquid enim frigidum est, etiam ore nostro susceptum vertitur in calorem, et salutifera suavitate percipitur; quod autem vitio semel perniciosi teporis objectum est, non dicam labiis admove, sed etiam minus intueri sine ingenti horrore non possumus. Rectissime ergo pronuntiatur esse deterior, quia facilius ad salutarem conversionem ac perfectionis fastigium carnalis quis, id est saecularis vel gentilis accedit, quam is qui professus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens secundum regulam disciplinae, ab illo semel spiritualis fervoris igne discessit. Ille namque corporalibus saltem vitiis humiliatus, et horrescens illum in quo est infidelitatis gelidissimum statum, spiritus ardore

succensus ad perfectionem facilius convolabit. Hic autem dicit in corde suo: *Quia dives sum et nullius egeo* (**Apoc. XV, 16**). Cui illud quoque quod subsequitur consequenter aptabitur: *Tu autem es miser, et miserabilis, et pauper, et caecus, et nudus* (**Apoc. III, 17**). In eo factus etiam saeculari deterior, quod nec miserum se nec caecum aut nudum, aut emundatione dignum, vel egere monitis alicujus aut institutione cognoscit; non intelligens ipso monachi nomine praegravari ac deprimi opinione multorum, quia, dum creditur ab omnibus sanctus, et velut Dei famulus colitur, necesse est ut in futuro vehementiori iudicio poenaeque subdatur.

CAPUT IV. *De castitate.*

Sex sunt castimoniae gradus. Primus gradus est, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius, ne femineo vel tenuiter ad concupiscentiam moveatur aspectu. Quartus, ne vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus ne cum memoriam generationis humanae vel tractatus ratio vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimus mentem, voluptariae actionis praestringat assensus; sed velut opus quoddam simplex ac ministerium humano generi necessario contributum, tranquillo ac puro cordis contempletur intuitu, nihilque amplius de ejus recordatione concipiat quam si operationem laterum vel cujuslibet alterius officinae mente pertractet. Sextus castimoniae gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus feminarum vel dormiens

illudatur. Licet enim hanc ludificationem peccato esse obnoxiam non credamus, concupiscentiae tamen adhuc medullitus latitantis indicium est; donec paulatim secundum mensuram castitatis ad quam unusquisque contendit, in odium illius rei quam voluptariam antea sentiebat, mens etiam somno sopita vertatur, illudque ei quod fortibus viris pro summo laborum stipendio repromittitur per prophetam, concedatur a Domino: *Arcum, gladium, et bellum conteram de terra vestra, et dormire vos faciam fiducialiter* (**Osee II, 18**). Et ita demum ad illum perveniet statum ut talis inveniatur in nocte qualis in die; talis in lecto, qualis in oratione; talis solus, qualis turbis hominum circumseptus. Postremo ut nunquam in eo tale aliquid inevitabilis ille oculus deprehendat, quod ab humanis aspectibus velit esse celatum. Hoc autem fiet quando jam desinens caro adversus spiritum concupiscere, desideriiis ejus virtutisque consenserit, coeperintque sibi invicem pace firmissima foederari, et secundum Psalmographi sententiam: *Habitaverint fratres in unum* (**Psal. CXXXII, 2**), illam repromissam a Domino beatitudinem possidentes, de qua ait: *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo qui in caelis est* (**Matth. XVIII, 19**). Quisquis ergo intellectualis illius Jacob, id est *supplantatoris*, transcenderit gradum, ab illa continentiae colluctatione ac supplantatione vitiorum obstupefacto femoris nervo, ad Israelis meritum perpetua cordis directione conscendet. Quem ordinem etiam beatus David ita Spiritus sancti vaticinatione distinxit, in primis inquit: *Notus in Judaea Deus* (**Psal. LXXV, 1**), id est in anima, quae adhuc sub peccatorum confessione retinetur; Judaea enim *confessio* interpretatur. *In Israel* autem, id est in eo qui *videns Deum*, sive, ut quidam interpretatur, *rectissimus*

Dei est, non solum notus, sed et magnum est nomen ejus. Deinde ad sublimiora nos provocans, et volens etiam locum ipsum quo Dominus delectatur, ostendere: *Et factus est, inquit, in pace locus ejus (ibid.).* Id est, non in conflictu certaminis et colluctatione vitiorum, sed in castimoniae pace, et cordis tranquillitate perpetua. Hunc igitur pacis locum extinctione carnalium passionum si quis meruerit obtinere, ex hoc quoque proficiens, gradu ac *Sion* spiritualis, id est *specula Dei* consequenter effectus, erit etiam *habitatio* ejus. Non enim in conflictu continentiae, sed jugi virtutum *specula* Dominus commoratur, ubi jam non retundit, non comprimit, sed in perpetuum confregit potentias arcuum; ex quibus videlicet adversum nos libidinum quondam jacula dirigebantur ignita. Videtis ergo quia sicut non est in colluctatione continentiae, sed in castitatis pace locus Domini; ita etiam habitatio ejus in *specula* sit et contemplatione virtutum. Unde non immerito portae *Sion* cunctis tabernaculis Jacob praeferuntur. *Diligit enim Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob (Psal. LXXXVI, 1).*

Ut igitur cum lege animi lex quoque congruat corporalis, etiam in ipsius aquae potu, ita est nimietas castiganda, ut humoris quotidiani illa collectio pigrius arefactis influens membris, illum corporis motum non solum rarissimum, verum etiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumque, ut ita dixerim, ignem, et absque ullius adustionis ardore rorantem suscitet flammam, instar admirabilis illius Mosaicae visionis, ut carnis nostrae rubus innoxio igne circumdatus non uratur; vel sicut illorum trium juvenum, quibus ita rorante Spiritu fornacis Chaldaicae flamma discussa est, ut ne capillos eorum aut fimbrias odor ignis afflaret; ut illud quodammodo quod

sanctis repromittitur per Prophetam, incipiamus jam in hoc corpore possidere: *Cum ambulaveris per ignem, non combureris, et flamma non ardebit in te* (**Psal. XLIII, 2**). De hac castimoniae puritate quid beatus Apostolus senserit, diligentius inquiramus. *Mortificate, inquit, membra vestra quae sunt super terram*. Non utique membra corporis nostri, sed corpus peccati, quod constat ex membris, quantocius destrui zelo perfectae desiderat sanctitatis. De quo corpore alibi: *Ut destruat, inquit, corpus peccati* (**Rom. VI, 6**). Et quae sit ejus destructio consequenter exponit: *Et jam, inquit, non serviamus peccato* (**ibid.**). A quo etiam liberari cum ejulatu postulat, dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (**Rom. VII, 24**). Hoc itaque peccati corpus multis vitiorum membris probatur exstructum, et ad ejus attingere portionem, quidquid vel facto, vel dicto, vel cogitatione peccatur: cujus membra super terram rectissime esse dicuntur. Non enim possunt ii qui eorum utuntur ministerio veridice profiteri: *Nostra autem conversatio in coelis est* (**Philipp. III, 40**). Hujus igitur corporis in hoc loco Apostolus membra describens: *Mortificate, inquit, membra vestra quae sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam et avaritiam, quae est simulacrorum servitus* (**Coloss. III, 5**). Primo itaque loco *fornicationem* credidit inferendam, quae carnali commistione perficitur. Secundum etiam membrum *immunditiam* nuncupavit, quae nonnunquam absque mulieris tactu vel dormientibus vel vigilantibus per incuriam incircumspectae mentis obrepit. Et ideo notatur ac prohibetur in lege, quae immundos quosque non solum sacrarum carnum participatione privavit, verum etiam ne

contactu suo sancta polluerent, a castrorum jussit congregatione secerni, dicens: *Anima quaecunque comederit de carnibus sacrificii salutaris quod est Domini, in qua est immunditia, peribit coram Domino (Lev. VII, 21). Et quidquid tetigerit immundus, immundum erit (Lev. XXII, 3).* In Deuteronomio quoque: *Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus est somnio, egredietur extra castra; et non revertetur priusquam ad vesperam lavetur aqua; et post solis occasum regredietur in castra (Deut. XXIII, 10).* Deinde tertium peccati membrum *libidinem* posuit, quae in recessibus animae coalescens, accidere cuipiam etiam sine passione corporis potest. Libidinem enim ab eo quod libeat dictam esse, non dubium est. Post haec de majoribus peccatis ad minora descendens, quartum intulit membrum, *concupiscentiam malam*, quae non solum ad praedictam impudicitiae passionem, verum etiam ad omnes noxias cupiditates generaliter referri potest, quae corruptae tantummodo voluntatis est aegritudo, de qua Dominus in Evangelio: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam in corde suo (Matth. V, 28).* Multo enim majus est etiam tunc mentis lubricae desiderium continere, cum ei illecebrosi aspectus offertur occasio. Quibus manifestissime comprobatur ad perfectionem puritatis castimoniam continentiae corporalis solam non posse sufficere, nisi ei etiam mentis addatur integritas. Post quae omnia novissimum illius corporis membrum, *et avaritiam*, inquit, procul dubio ostendens non solum ab appetitu rerum alienarum animum continendum, verum etiam propria magnanimiter, contemnenda. Hoc enim et in Actibus apostolorum fecisse legitur credentium multitudo, de qua dicitur: *Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una, etc.,*

usque dividebantur autem singulis prout cuique opus erat (**Act. IV, 32**). Et ne ad paucos pertinere videretur ista perfectio, avaritiam simulacrorum servitutem esse testatus est. Nec immerito. Quisquis enim non communicat necessitatibus egenorum, et pecuniae suae quam infideli tenacitate conservat, Christi praecepta postponit, idololatriae crimen incurrit, amorem scilicet materiae mundialis divinae praeferens charitati.

In tantum autem beatus Apostolus fornicationem sive immunditiam de nostris membris extirpari posse confidit, ut non solum mortificari ea, sed ne nominari quidem in nobis debere pronuntiet: *Fornicatio, inquit, et omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas quae ad rem non pertinet* (**Ephes. V, 3, 4**). Quae etiam pari modo perniciose esse, et aequali nos a regno Dei exclusionem depellere edocet, dicens; *Illud autem scitote quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet haereditatem in regno Christi et Dei* (**ibid., 5**). Et iterum: *Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt* (**I Cor. VI, 9**). Certos autem esse nos convenit quod, licet omnem continentiae distractionem, famem scilicet ac situm, vigilias quoque et operis jugitatem, atque incessabilis subeamus studium lectionis, perpetuam tamen castimoniae puritatem horum laborum merito contingere nequeamus, nisi in his jugiter desudantes, experientiae magisterio doceamur incorruptionem ejus divinae gratiae

largitate concedi. Sciendum quoque quia quantum quis in lenitate ac patientia cordis, tantum in corporis puritate proficiet. Unde Dominus: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram* (**Matth. V, 4**). Non ergo aliter nostram possidebimus terram, id est, non alias ditioni nostrae rebellis hujus corporis terra subdetur, nisi mens nostra prius fuerit patientiae lenitate fundata, *Mansueti enim possidebunt terram* (**Psal. XXXVI, 11**). Et non solum possidebunt eam, sed etiam *delectabuntur in multitudine pacis*, qua nemo in cujus carne adhuc bella concupiscentiae suscitantur, stabiliter perfruetur. Necesse est enim infestari eum dirissimis daemonum praeliis, et ignitis luxuriae jaculis sauciatum a terrae suae possessione devolvi, donec Dominus *auferat bella usque ad fines terrae ejus, arcum conterat, et confringat arma, et scuta comburat igni* (**Psal. XLV, 9**), illo scilicet quem Dominus venit mittere super terram. Et ita cum eum Dominus conterens bella ab omnium incentivorum aestibus liberaverit, ad illum puritatis perveniet statum ut, deposita confusione, qua semetipsum, id est carnem suam, dum impugnaretur, horrebat, incipiet ea velut purissimo tabernaculo delectari; non enim accedent ad eum mala, et flagellum non appropinquabit tabernaculo ejus. Hanc igitur pacem donec firmam atque perpetuam obtinere mereamur, multis necesse est nos impugnationibus attentari, frequenterque nobis est versiculus iste cum gemitu lacrymisque repetendus: *Miser factus sum usquequaque, tota die contristatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, et non est sanitas in carne mea* (**Psal. XXXVII, 8**). Hoc autem tandiu, quoad usque per Dei gratiam confirmatus in illa quam appetit puritate, efficaciter dicere

mereatur: *Exspectans exspectavi Dominum, et intendit mihi* (Psal. XXXIX, 1).

CAPUT V. *De spirituali scientia.*

Impossibile est animam quae mundanis vel tenuiter distentionibus occupatur, vel quae proposito acquirendae laudis humanae studio lectionis insistit, donum verae scientiae promereri, vel generatricem spiritualium sensuum aut tenacem sacrarum fieri lectionum. Aliud namque est facilitatem oris et nitorem habere sermonis, et aliud venas ac medullas coelestium intrare dictorum, ac profunda et abscondita sacramenta purissimo cordis oculo contemplari. Quod nullatenus humana doctrina, nec eruditio saecularis, sed sola puritas mentis per illuminationem sancti Spiritus obtinebit. *Beati*, ait Dominus, *mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. V, 8). Festinandum igitur tibi est, quisquis ad veram Scripturarum vis scientiam pervenire, ut humilitatem cordis immobilem primitus consequaris, quae te non ad illam quae inflat, sed ad eam quae illuminat, scientiam charitatis consummatione perducatur. Deinde hoc tibi est omnimodo enitendum ut, expulsa omni sollicitudine et cogitatione terrena, assiduum te ac potius jugem sacrae praebeas lectioni, donec continua meditatione imbuat mentem tuam, et quasi in similitudinem sui formet, arcam quodammodo ex ea faciens testamenti, habentem scilicet in se duas tabulas lapideas, id est duplicis Instrumenti perpetuam firmitatem. Urnam quoque auream, hoc est memoriam puram

atque sinceram, quae reconditum in se manna perpetua tenacitate conservet, spiritualium scilicet sensuum, et angelici illius panis perennem coelestemque dulcedinem. Nec non etiam virgam Aaron, id est summi verique Pontificis nostri Jesu Christi salutare vexillum immortalis memoriae semper viriditate frondescens. Haec namque est virga quae postea quam de Jesse radice succisa est, vivacius mortificata revirescit. Haec autem omnia duobus cherubim, id est historicae et spiritualis scientiae plenitudine protegentur. Cherubim enim interpretatur *scientiae multitudo*, quae propitiatorium Dei, id est placiditatem pectoris tui jugiter protegent, et a cunctis spiritualium nequitiarum incursibus obumbrabunt. Et ita mens tua non solum in arcam divini Testamenti, verum etiam in regnum sacerdotale provecta, per indissolubilem puritatis affectum quodammodo absorpta spiritualibus disciplinis, illud implebit pontificale mandatum quod a legislatore ita praecipitur: *Et de sanctis non egredietur, ne polluat sanctuarium Dei (Levit. XXI, 12)*, id est cor suum, in quo jugiter habitaturum se Dominus repromittit, dicens: *Inhabitabo in eis, et inter illos ambulabo (II Cor. VI, 16)*. Impossibile quippe est immundam animam scientiam spiritualem adipisci. Nemo enim in vas fetidum atque corruptum unguentum aliquod nobile, aut mel optimum, aut pretiosi quidquam liquoris infundit. Facilius enim quamvis odoratissimam myrrham semel horrendis imbuta fetoribus testa contaminat, quam aliquid ex ea suavitatis gratia ipsa concipiat, quia multo citius munda corrumpuntur, quam corrupta mundantur. Ita igitur et vas pectoris nostri, nisi prius fuerit ab omni foedissima vitiorum contagione purgatum, non merebitur suscipere illud benedictionis unguentum de quo dicitur per Prophetam: *Sicut unguentum in capite quod*

descendit in barbam, barbam Aaron; quod descendit in oram vestimenti ejus (Psal. CXXXII, 2); nec illam scientiam spiritualem, et eloquia Scripturarum, quae dulciora sunt super mel et favum, impolluta servabit. Quae enim participatio justitiae cum iniquitate? Aut quae societas luci cum tenebris? quae autem conventio Christo ad Belial? In corde bono requiescit sapientia.